



Uppdaterad februari 2013

VFU-handboken *Från novis till professionell*
för lärarstudenter antagna vid
Förskolläraryrket.

Till studenter, VFU-handledare och kurslärare

Den här handboken för den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) vid Stockholms universitet, riktar sig till lärarstudenter inom Förskolläraryrket antagna från och med HT 2011, VFU-handledare och VFU-kurslärare.

Syftet med handboken är att informera om VFU inom respektive program och inriktning samt att presentera den modell för professionsutveckling som används vid Stockholms universitet och som beskriver hur yrkeskunnande växer fram – **Från novis till professionell**. Idén med en handbok riktad till fler målgrupper är att alla som är involverade i VFU inom lärarutbildningen utgår från samma huvuddokument.

VFU-handboken är sammanställd av de VFU-ansvariga på samordningsinstitutionerna för lärarutbildningarna vid Stockholms universitet och är reviderad februari 2013.

Innehåll

3	Till studenter, VFU-handledare och kurslärare	12	Matrisen: Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
4	Innehållsförteckning		
5	Förskolläraryrket	13	Förväntade studieresultat
6	Studiegångar ht 2011-ht 2012 och Studiegångar antagna vt 2013	13	Matris som ett stöd för progression
7	Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)	13	Reflektion
7	Arbetsgång och dokument under VFU	13	Bedömning
7	Studentens förväntningar och mål	13	Trepartssamtal
7	Före VFU-perioden/VFU-kursen	13	Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
	Handlingsplan för VFU		
8	Under VFU-perioden/VFU-kursen	15	Matrisen: Progression mot en didaktisk kompetens
	Handledning		
	Trepartssamtal	16	Progression mot en didaktisk kompetens
	Handläggningsrutiner vid risk för underkännande av VFU	19	Matrisen: Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap
9	Efter VFU-perioden/VFU-kursen	20	Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap
9	VFU-rapport		
10	Handläggningsrutiner vid underkänd VFU	20	Bilaga 1: Examensordningens mål för lärarexamen fr.o.m. antagning ht 2007 (utöver de allmänna målen i 1 kap. 9§ i högskolelagen)
10	Sekretess och tystnadsplikt		
10	Registerutdrag	22	Bilaga 2: Blankett för dokumentation av trepartssamtal under VFU: Bedömning av studentens utsikter att nå de förväntade studieresultaten vid kursens slut.
10	Vikariat		
11	Från novis till professionell – en professionsutvecklingsmatris		
11	Utvecklingsområden		
11	Generella nivåbeskrivningar		

Förskolläraryrket

Utbildningen ges vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (www.buv.su.se) och behandlar förskolan som pedagogisk och didaktisk miljö för barn och pedagoger. Studenterna får lära sig om förutsättningar och organisation för lek, lärande och omsorg. Utbildningen ger praktiska och teoretiska verktyg för att kunna synliggöra och följa studentens eget och barnens lärande, exempelvis genom pedagogisk dokumentation, liksom för att bedöma och utveckla lärprocesser.

Specifikt för utbildningen är att tyngdpunkten ligger på teorier om barns lek och lärande genom estetiska uttryckssätt samt utforskande och experimenterande. Detta ligger helt i linje med förskolans läroplan som framhåller vikten av kvalificerad dokumentation av barns lärande och ett djupare pedagogiskt innehåll i ämnesområden såsom barns matematikinläring och naturvetenskap samt barns språkutveckling och språkinläring.

I förskolläraryrket ska studenten ges möjlighet att utveckla den egna förskolläraryrket genom både universitetsförlagd och verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Under VFU ska studenterna få möjlighet att växa och visa de färdigheter, förhållningssätt och förmågor som krävs för yrkesutövningen. För att studenten ska uppnå lärarexamen ska examensordningens mål vara uppfyllda, se bilaga 1 "*Examensordningens mål*". Målen kategoriseras i ett antal förväntade studieresultat där vissa ingår i VFU-kurs/VFU-period i kurs.

I Förskolläraryrket 210 hp ingår

- Förskoledidaktik, 120 hp
- Den utbildningsvetenskapliga kärnan, 60 hp
- Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) på förskola, 30 hp

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, www.buv.su.se

VFU-koordinator: Gunilla Oredsson Blomberg, e-post: vfu@buv.su.se

För mer information om VFU se: www.su.se/vfu

Studiegång ht 2011-ht2012

	PERIOD A	PERIOD B	PERIOD C	PERIOD D
Termin 1	Förskolans uppdrag: Utforskande, lek och omsorg, 7,5 hp	Förskoledidaktik: Läroplansteori och pedagogisk dokumentation, 7,5 hp	Didaktiska och pedagogiska miljöer och teoretiska perspektiv, 15 hp (varav 3,5 hp VFU)	
Termin 2	Förskoledidaktik; Teorier om lärande och individens utveckling, 14 hp, (varav 6,5 hp VFU inklusive TREPARTSSAMTAL 0,5 hp)		Förskoledidaktik: Utbildningens plats och historia i samhället, 5 hp	Framträdande och retorik, 3,5 hp Kunskap och vetenskap, 7,5 hp
Termin 3	Förskoledidaktik med inriktning mot etik och estetik, 12 hp	Förskoledidaktik med inriktning mot naturvetenskap och teknik, 18 hp (varav 7,5 hp VFU)		
Termin 4	Sociala relationer i förskolan, 7,5 hp	Förskoledidaktik: Läroplansteori, pedagogisk dokumentation och bedömning, 7,5 hp	Specialpedagogik, 7,5 hp	Barns uppväxtvillkor, etiska möten och livsfrågor i förskolans vardag, 7,5 hp
Termin 5	Förskoledidaktik med inriktning mot språk, 30 hp (varav 7,5 hp VFU inklusive TREPARTSSAMTAL 0,5 hp)			
Termin 6	Förskoledidaktik med inriktning mot matematik, 15 hp, (varav 5 hp VFU)		Lek i förskolan – möten och meningsskapande, 8,5 hp	Förskoledidaktik: Utvärdering och utvecklingsarbete, 4 hp Rättsliga och yrkes-etiska aspekter på arbetet i förskolan, 2,5 hp
Termin 7	Valbara kurser inom det förskoledidaktiska kunskapsområdet, 15 hp		Självständigt arbete, 15 hp	

Studiegång antagna vt2013

Obs! Läsordningen för termin 3-7 ej fastställd ännu.

	PERIOD A	PERIOD B	PERIOD C		PERIOD D
Termin 1	Förskolans uppdrag: utforskande, lek och omsorg, 7,5 hp	Pedagogiska miljöer, 8,5 hp	VFU-kurs 1, 3 hp	Kärnkurs: Framträdande och retorik, 3,5 hp	Kärnkurs: Pedagogisk dokumentation och läroplansteori, 7,5 hp
Termin 2	Kärnkurs: Teorier om lärande och individens utveckling, 7,5 hp	Förskoledidaktik med inriktning mot estetik och etik, 11,5 hp		VFU-kurs 2, 6 hp	Kärnkurs: Utbildningens historia och plats i samhället, 5 hp
Termin 3	Förskoledidaktik med inriktning mot matematik, 12 hp		Förskoledidaktik med inriktning mot naturvetenskap, teknik och hållbar utveckling, 12 hp		Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) III, Förskolläraryrket, 6 hp
Termin 4	Förskoledidaktik med inriktning mot språk och kommunikation, 22,5 hp				Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) IV, Förskolläraryrket, 7,5 hp
Termin 5	Läroplansteori, pedagogisk dokumentation och bedömning, 7,5 hp	Specialpedagogik - Förskolläraryrket, 7,5 hp	Sociala relationer i förskolan, 7,5 hp		Barns uppväxtvillkor, etiska möten och livsfrågor i förskolan, 7,5 hp
Termin 6	Lek i förskolan – möten och meningsskapande, 8,5 hp	Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) V, Förskolläraryrket, 7,5 hp	Utvärdering och utvecklingsarbete, 4 hp	Rättsliga och yrkesetiska aspekter på arbetet i förskolan, 2,5 hp	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik, 7,5 hp
Termin 7	Fördjupningskurser med inriktning mot självständigt arbete inom det förskoledidaktiska kunskapsområdet, 15 hp			Självständigt arbete, 15 hp	

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Under den första terminen tilldelas studenten en VFU-placering i någon av Stockholms läns kommuner. Den första VFU-perioden/VFU-kursen inom förskollärarprogrammet ligger i slutet av programmets första termin.

VFU består av totalt 20 veckor (30 hp) inom programmet. Under utbildningens gång ska studenten delta aktivt i förskolans verksamhet för att under sin sista VFU självständigt kunna ta ansvar för arbetet i en barngrupp. Studenten ska få kontinuerlig handledning på VFU-förskolan av en VFU-handledare som på olika sätt stödjer studenten under studentens utveckling till professionell lärare. VFU-kurslärarna och övriga kurslärare vid Stockholms universitet (SU) förbereder och stödjer studenten inför VFU-perioden/VFU-kursen.

VFU har ett antal förväntade studieresultat som studenten ska uppnå för att bli godkänd (se information om examination i aktuell kursplan och kursbeskrivning).

Arbetsgång och dokument under VFU

VFU är en obligatorisk del av studentens utbildning. Under VFU ska studenten i samråd med VFU-handledare följa och delta i det vardagliga arbetet på förskolan där studenten är placerad. Student och handledare ska tillsammans göra en handlingsplan utifrån de förväntade studieresultaten (se aktuell kursplan och VFU-rapport) och studentens individuella mål för VFU samt ett schema för perioden (ett stöd vid handledningssamtalen, se sid 7).

Studentens förväntningar och mål

VFU utgår ifrån de förväntade studieresultat för VFU med tillhörande bedömningskriterier som framgår av den kursplan, kursbeskrivning och VFU-rapport som gäller. Dessa syftar till att formativt (framåtblickande) och summativt (tillbakablickande) kunna följa och bedöma studentens professionsutveckling genom utbildningen. Förutom de förväntade studieresultaten och bedömningskriterierna är studentens egna förväntningar och personliga mål samt verksamhetens förutsättningar, mål och möjligheter av stor betydelse och en viktig utgångspunkt för

VFU-perioderna. Studenten ska tydliggöra sina egna föreställningar om förskolläraruppdraget och vilka kompetenser som är viktiga för studenten att utveckla i relation till de examensmål som gäller för att erhålla en förskollärarexamen.

Före VFU-perioden/VFU-kursen

Handlingsplan för VFU

Student och VFU-handledare ska gemensamt planera VFU-perioden/VFU-kursens uppläggning och innehåll innan VFU-perioden/VFU-kursen börjar. Ca 14 dagar innan VFU ska studenten ta kontakt med VFU-handledaren och komma överens om tid för planering. Inför denna planering ska studenten medföra ett skriftligt underlag som utgår ifrån kursens förväntade studieresultat och egna mål och förväntningar inför VFU. Med utgångspunkt i detta underlag ska student och VFU-handledare tillsammans tydliggöra respektive förutsättningar, förväntningar och krav på varandra samt vad VFU-perioden/VFU-kursen ska innehålla. En skriftlig plan med innehåll och utformning av VFU upprättas. Handlingsplanen blir tydligare och underlättar kommunikationen mellan VFU-handledare och student om den är skriftlig. Den ger då möjlighet till återkoppling.

I handlingsplanen ska följande ingå:

- Schema för perioden - vi rekommenderar att studenten följer VFU-handledarens tider i möjligaste mån. VFU är heltid och frånvaro, en eller flera dagar, ska tas igen i samråd med VFU-handledare. Vid frånvaro under en längre period ska kurslärare kontaktas för bedömning på institutionen. Det är viktigt att schemat utgår från de förväntade studieresultaten och anpassas efter verksamheten samt studentens förutsättningar och behov. Schemat ska spegla hela verksamheten, såväl tidsmässigt som innehållsmässigt. Inom ramen för heltidsstudier ingår att studenten får tid för förberedelse och efterarbete för de uppgifter student och VFU-handledare planerat att VFU-perioden/VFU-kursen ska innehålla. Detta arbete ska alltså ligga inom ramen för schemat.
- Plan för handledning och tid för handledningssamtal. Handledning bör ske på olika

sätt - såväl fortlöpande som allt eftersom, i direkt anslutning till verksamheten som vid inplanerade samtal. Det är av yttersta vikt att studenten ges möjlighet till reflekterande samtal med VFU-handledare och ett avslutande bedömningssamtal.

Under VFU-perioden/VFU-kursen

Handledning

Under VFU-perioden/VFU-kursen ska handledningssamtal äga rum med formativt syfte. Professionsutvecklingsmatrisen, som ligger till grund för utformningen av de förväntade studieresultaten, utgör ett stöd vid handledningssamtalen.

Reflektion och samtal bidrar till en handledd bearbetning av studentens erfarenheter av arbetet i verksamheten. Konkreta situationer problematiseras, belyses och analyseras ur olika perspektiv under handledningen. Handledningssamtalen och de insikter dessa leder fram till ska dokumenteras av studenten som ett verktyg för att synliggöra den egna kunskaps- och utvecklingsprocessen. Denna dokumentation utgör ett underlag för den självvärdering studenten ska göra inför de två trepartssamtal som ingår i utbildningen.

Trepartssamtal

Det övergripande syftet med samtalen är att studenten ska reflektera över och själv kunna värdera sin praktik och professionsutveckling utifrån förväntade studieresultat för VFU och professionsutvecklingsmatrisen. De återkommande trepartssamtalen ska medverka till att skapa kontinuitet och progression i studentens professionsutveckling. Samtalet bör ha prägel av ett utvecklingssamtal med både formativ och summativ inriktning:

Formativ bedömning för att stödja studentens utveckling till lärare genom att diskutera studentens styrkor och utvecklings-områden och möjliga vägar framåt.

Summativ bedömning av huruvida studenten har utsikter att nå de förväntade studieresultaten för VFU-perioden/VFU-kursen.

Förberedelse

En förutsättning för ett bra samtal är att alla parter är väl inlästa på studentens självvärdering, kursens förväntade studieresultat och professionsutvecklingsmatrisen.

Kursansvarig på Stockholms universitet ansvarar för att student och VFU-handledare är informerade om trepartssamtals syfte, innehåll och struktur i god tid inför samtalet. VFU-kursläraren kontakter studenten och kommer överens om tid och plats för besöket.

I samtalet, som beräknas ta cirka 60 minuter, deltar student, VFU-handledare och VFU-kurslärare. Det är viktigt att samtalet sker ostört.

Självvärdering

Inför trepartssamtalet skriver studenten i dialog med VFU-handledaren en självvärdering i form av reflektioner över sin utveckling, med utgångspunkt från de individuella målen, kursens förväntade studieresultat för VFU och med stöd av matrisen. En självvärdering stimulerar till självreflektion och bidrar till att tydliggöra studentens eget ansvar för sin utbildning. Självvärderingen skickas till VFU-kursläraren senast två dagar före samtalet.

Följande frågor är möjliga att utgå från:

1. Hur har du arbetat för att uppnå dina mål?

Vad har du konkret gjort? Hur har du tagit hjälp av din VFU-handledare, arbetslaget och barngruppen för återkoppling? Vilka omprioriteringar har du gjort/måste du göra? Hur har du pratat om detta i handledningen?

2. Hur ser du att du uppnått de olika målen?

Beskriv konkreta situationer där du ser att du uppfyllt målen. Hur blir det tydligt att du inte helt eller delvis uppfyllt målen? Vad krävs ytterligare av dig för att uppfylla ditt mål? Hur kan du arbeta vidare?



3. Vad har du lärt dig?

Vilka möjligheter och vilka svårigheter har du fått syn på? Vilka nya insikter har du fått om dig själv som lärarpersonlighet, om ditt ledarskap, din kommunikativa kompetens, ditt förskoledidaktiska kunnande och din organisationsförmåga?

Utgångspunkter för samtalet

Utgångspunkter för samtalet är studentens självvärdering, de förväntade studieresultaten för VFU och professionsutvecklingsmatrisen. Både styrkor och utvecklingsområden ska fokuseras under samtalet.

Struktur för samtalet

VFU-kursläraren inleder med att klargöra syftet med och ramarna för samtalet samt ansvarar för att dessa efterföljs. Studenten anger vad hon/han vill ta upp under samtalet. Studentens ansvar för innehåll och genomförande ökar från första till sista samtalet under utbildningens gång.

Student, VFU-handledare och VFU-kurslärare har gemensamt ansvar för att alla tre kommer till tals i samtalet, att samtalet ger en allsidig och problematiserande bild av studentens insatser under VFU och att både det formativa och summativa syftet med samtalet kan uppnås.

I slutet av samtalet ska alla tre parter få möjlighet att ge en sammanfattande bild av vad som framkommit. VFU-kursläraren dokumenterar VFU-handledarens muntliga utlåtande om studenten på en särskild blankett. Om risk för underkännande föreligger, ska skriftliga kommentarer samt förslag på stödåtgärder formuleras och undertecknas av samtliga deltagare i samtalet (se bilaga 2, sid 22).

Handläggningsrutiner vid risk för underkännande av VFU

Uppstår tveksamhet om studentens möjligheter att med godkänt resultat fullfölja VFU-perioden/VFU-kursen gäller följande:

- VFU-handledaren vid den skola där studenten genomför sin VFU vidtalar studenten för samtal om situationen och kontaktar därefter kursläraren vid Stockholms universitet. Alternativt kan kursläraren ta kontakt med

VFU-handledaren för att initiera samtal. Kursläraren kallar studenten och VFU-handledaren till samtal.

- Under samtalet ska behovet av stödinsatser identifieras och fastställas i syfte att skapa förutsättningar för studenten att klara kursens krav.
- Kursläraren ansvarar för att en skriftlig sammanfattning görs av samtalet och att studenten genom sitt undertecknande bekräftar att han/hon tagit del av denna sammanfattning.
- Den skriftliga sammanfattningen diarieförs av kursansvarig institution och delges studenten, VFU-handledare och examinator/kursansvarig lärarutbildare.

Efter VFU-perioden/VFU-kursen

VFU-rapport

VFU avslutas med att VFU-handledare och student fyller i VFU-rapporten. Mot bakgrund av studentens VFU-period där handlingsplanen, handledningssamtalen, studentens självvärdering och trepartssamtalet (då det ingår) utgör viktiga redskap, gör VFU-handledare en kvalitativ bedömning av i vad mån och hur studenten har uppnått de förväntade studieresultaten för VFU.

VFU-handledaren ger ett skriftligt utlåtande om studentens resultat i VFU-rapporten. I VFU-rapporten ska handledaren ta ställning till om studenten har uppnått målen för varje förväntat studieresultat inom VFU. Studenten ska skriva under rapporten tillsammans med VFU-handledaren under studentens sista VFU-dag.

Om studenten har varit frånvarande en eller flera dagar under VFU, ska rapporten fyllas i senare när studenten har tagit igen dessa dagar. VFU-rapporten skall därefter skickas per post av VFU-handledaren till den adress som är angiven på rapportens första sida. VFU-rapporten utgör ett centralt bedömningsunderlag för kursläraren som sätter betyg på kursen.

Handlägningsrutiner vid underkänd VFU

Vid underkännande av VFU efter avslutad VFU-kurs/period gäller följande:

- Examinator kallar studenten till samtal på Stockholms universitet. I kallelsen informeras studenten om möjligheten att kontakta Stockholms universitets studentkår, för att få hjälp av kårens studentombud.
- Vid samtalet delges studenten grunderna för underkännande, vilka sammanfattas i ett protokoll. Studenten informeras om sin rätt till ytterligare examination. VFU-plats för omexamination diskuteras. Utifrån samtalet upprättas en individuell handlingsplan för studentens omexamination där eventuella stödinsatser framgår. Handlingsplanen bifogas protokollet.
- Protokoll och handlingsplan undertecknas av båda parter och diarieförs av kursansvarig institution. Examinator ansvarar för att dokumentationen tillställs kursadministrationen så att den finns tillgänglig inför studentens omexamination.
- Kursansvarig institution har uppföljningsansvar vid omexamination. I detta ingår samverkan med mottagande VFU-handledare. Institutionen ansvarar också för att studentens VFU-skola samt VFU-samordnaren respektive kontaktperson i kommunen underrättas angående studentens omexamination av VFU alternativt studieavbrott.
- Regler för examination framgår i kursplaner.

Sekretess och tystnadsplikt

Sekretess innebär ett förbud att röja uppgifter och är en inskränkning i den svenska offentlighetsprincipen. De känsliga uppgifter som skolpersonal tar del av i sitt elevvårdande arbete skyddas av bestämmelser i sekretesslagen SFS 2009:400. Mer information om detta återfinns på: www.su.se/vfu/studentinformation.

Studenter som genomför VFU har tystnadsplikt. Tystnadsplikten gäller hela livet och måste särskilt iaktas till exempel vid resa till och från skolan,

vid samtal i det egna hemmet och vid återkomsten till universitetet. När studenten har uppföljning efter VFU och delger andra sina erfarenheter, ska uppgifterna avidentifieras så att ingen kan peka ut barnet eller dennes nära anhöriga. Straffet för brott mot tystnadsplikten är dagsböter eller fängelse i högst ett år, ofta kombinerat med skadestånd. Kommunen där studenten genomför sin VFU kan begära att en sekretessförbindelse

Registerutdrag

Riksdagen har beslutat att lärarstudenter och deltagare i kommunal vuxenundervisning som inom utbildningen genomför VFU ska genomgå en registerkontroll. Denna kontroll genomförs för att öka skyddet för barn och ungdomar och minimera riskerna för att de utsätts för olika typer av kränkningar av personer som arbetar inom förskoleverksamhet, skola och barnomsorg. Lärarstudenter måste så snart som möjligt ordna ett registerutdrag hos polismyndigheten. Ansökningsblankett finns på Polisens webbplats: www.polisen.se. Det tar ca 2-3 veckor att få utdraget.

Studenten ansvarar för att beställa och lämna in ett giltigt registerutdrag i samband med VFU-perioden/VFU-kursens början. Ett giltigt registerutdrag får vara högst ett år gammalt. Registerutdraget ska lämnas till rektor eller motsvarande på verksamheten där studenten ska genomföra sin VFU. Det är inte lärosätet utan rektorn för verksamheten som avgör om studenten kan tas emot på skolan.

Vikariat

Ett vikariat innebär att studenten ensam är ansvarig för eleverna och undervisningen eller den pedagogiska verksamheten i barngruppen. Studenten kan inte göra sin VFU och samtidigt vikariera.

Från novis till professionell – en professionsutvecklingsmatris

Begreppet progression relaterar till utveckling, framsteg och förbättring. För att kunna beskriva var i utvecklingsprocessen studenten befinner sig, i förhållande till de förväntade studieresultaten, använder Stockholms universitet en professionsutvecklingsmatris. Syftet med att formulera progression i form av matris är att den ska vara ett stöd vid handledningssamtal och vid bedömning. Matrisen ska också synliggöra studentens lärande under utbildningens gång.

Även matriserna tar sin utgångspunkt i examensordningens mål, samtidigt som de beskriver en professionsutveckling som är vidare än den som sker inom utbildningens ram. Utveckling av lärarkompetensen avstannar inte vid examen utan fortsätter genom hela det yrkesverksamma livet.

Utvecklingsområden

Läraruppgdraget är komplext och sammansatt av en mängd förmågor och kompetenser som samverkar med varandra. I utvecklingsmatrisen *Från novis till professionell* har tre utvecklingsområden valts för att beskriva progressionen i yrkesutvecklingen. De tre områdena är:

Progression mot analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet,

Progression mot en didaktisk kompetens,

Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap.

Inom varje utvecklingsområde finns fyra nivåer med olika fokus:

Generella nivåbeskrivningar:

Nivå 1- fokus på egen prestation

Har allmänna kunskaper om läraruppgdraget och ett sökande och iakttagande förhållningssätt.

Nivå 2- fokus på situationen

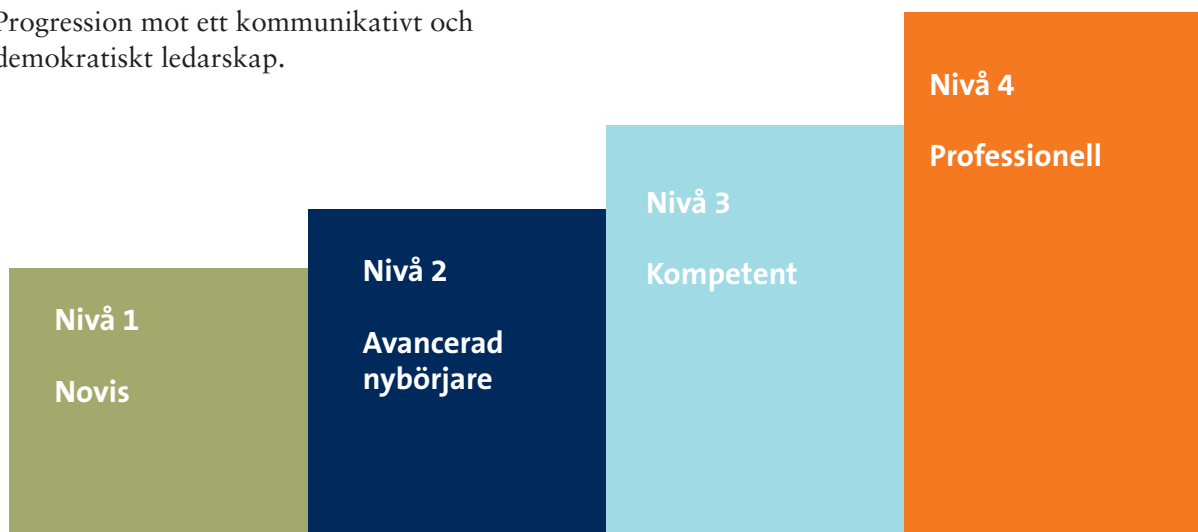
Har kunskap om läraruppgdraget, uppmärksammar, analyserar, prövar, omprövar och söker sig aktivt fram i sin praktik.

Nivå 3- fokus på barns och ungas lärande

Kan formulera läraruppgdraget och kan omsätta sin lärarkunskap i handling, kritiskt granska sitt agerande och drar slutsatser.

Nivå 4 – fokus på helheten

Problematiserar och tolkar läraruppgdraget, söker nya infallsvinklar för sin undervisning/ verksamhet och utvecklar målmedvetna, långsiktiga strategier. Ser sin del och sitt ansvar i något större och medverkar till gemensam utveckling av verksamheten.



Matrisen: Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Förmåga att reflektera över ...	... sina personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument)	... andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument)	... sina personliga värderingar (etiska argument)
Nivå 1 Relaterar sin syn på lärarrollen genom att ...	... använda gjorda erfarenheter i nya situationer. ... inse lärandemiljöers betydelse.	... kunna redogöra för teorier om lärande.	... uttrycka hur egna värderingar synliggörs i lärarrollen. ... inse att lärare kan betona olika värderingar.
Nivå 2 Utformar en undervisning på vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter genom att ...	... ställa frågan varför det blev som det blev och försöka finna mönster i sin undervisning eller verksamhet.	... reflektera över och jämföra sin egen undervisning eller verksamhet utifrån olika lärande teorier.	... se relationer mellan den egna undervisningen eller verksamheten och egna värderingar. ... relatera egna värderingar till värden i styrdokumentet.
Nivå 3 Uttrycker sin undervisning eller verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter genom att...	... förklara och motivera sitt handlande mot bakgrund av gjorda erfarenheter. ... vara beredd att pröva och kritiskt granska alternativa tillvägagångssätt i sin fortsatta utveckling.	... förklara och motivera sina valda ståndpunkter med hjälp av andras systematiserade erfarenheter. ... utveckla ett professionellt språk för att beskriva sin undervisning eller verksamhet.	... motivera egna värderingar och hur de tar sig uttryck i den egna verksamheten.
Nivå 4 Tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten genom att...	... kommunicera sina gjorda erfarenheter och ta ansvar för att reflektera och utvecklas tillsammans med andra.	... referera till teorier om lärande och kunskapsutveckling i didaktiska samtal om verksamhetens utveckling.	... diskutera och kritiskt granska de värderingar och teorier som ligger bakom gjorda val och effekter av val i gjord undervisning eller verksamhet.

Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Studentens kunskapstillväxt om läraryrket och den egna professionsutvecklingen, grundad på analys av och reflektion över olika erfarenheter, ökar successivt medvetenheten om vad hon tycker är viktigt med läraryrket och varför. För att synliggöra denna process kan studenten under utbildningen utveckla och formulera sina intentioner som lärare, vilka bevekelsegrunder hon har samt betingelserna för arbetet.

Denna process är individuell och utvecklas och formas i ett kontinuerligt samspel med omgivningen. Den grundar sig på reflektioner över personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument), andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument) och personliga värderingar (etiska argument). Det handlar inte bara om att kunna reflektera utan också om att agera på ett sådant sätt att förmågan manifesteras i praktisk handling.

Nivå ett, relaterar sin syn på lärarrollen

På nivå ett är studenten diffust men ändå någorlunda uttalat, medveten om sina föreställningar om praktiken och varifrån han/hon fått föreställningar, tankar.

Nivå två, utformar en undervisning på vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter

På nivå två börjar studenten aktivt söka sig fram i sin praktik och ställer frågan varför det blev som det blev och kan också peka på möjliga, teoretiskt förankrade, svar. Repertoaren av olika lärande-teorier vidgas och teorierna ger avtryck i den egna praktiken. Agerandet visar att man kan koppla den egna praktiken och de egna värderingarna till styrdokument och vetenskapliga teorier. I vilken mån förmår studenten att utnyttja sina personliga egenskaper, sina kunskaper och erfarenheter för att få auktoritet bland barnen/eleverna? Även på nivå två blir kontakten med utvecklingsområdet *Mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap* än mer uppenbar. Empati kan bara komma till uttryck i ett socialt och kommunikativt sammanhang.

Vid handledning/bedömning av studenter på nivå två ska det beaktas hur studenten väcker barnens/elevernas intresse inför ett nytt innehåll. I det sammanhanget blir det tydligt att detta utvecklingsområde kopplas till didaktiken, alltså utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens*.

Nivå tre, uttrycker sin undervisning eller verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter

På nivå tre krävs en betydligt större självständighet och autonomi. På denna nivå kan studenten formulera sin undervisning/verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter och också omsätta detta i praktisk handling. Andras systematiserade erfarenheter (teorier) sätts i samband med de egna. Det innebär också att studenten är beredd att ompröva sina egna bevekelsegrunder, på ett relevant och adekvat sätt. Uppkomna konfliktsituationer måste kunna hanteras. Flexibilitet och förmåga att hantera oförutsägbara situationer måste finnas. Ansvarstagandet måste vara utbyggt. Konsekvenser av olika ageranden ska kunna förutses och beskrivas. Hypoteser om alternativa handlingssätt ska kunna formuleras.

Nivå fyra, tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten

På nivå fyra tas steget från att vara lärarstudent till att vara lärare i ett livslångt perspektiv. Men examensarbetet och eller annan forskning kan naturligtvis ha initierat olika former av skolutveckling, som går längre än det som kan vara kraven på den enskilde studenten i lärarexamen.

Viljan till skolutveckling, inte bara personlig utveckling, måste manifesteras på nivå fyra. De gjorda iakttagelserna och erfarenheterna måste kunna kommuniceras, diskuteras och ifrågasättas tillsammans med andra, i arbetslag och andra pedagogiska forum. Det fordras ett stort mått av långsiktiga strategier för den egna fortsatta lärargärningen och alltså en uttalad vilja att medverka i gemensam skolutveckling.

Matrisen: Progression mot en didaktisk kompetens

Förmåga att -	- använda och utveckla relevant ämnes- och ämnesdidaktiskt kunnande.	- sätta upp relevanta mål och bedöma och värdera barns eller elevers lärande och utveckling.	- verka för en förskola eller skola för alla med hjälp av olika lärandeteorier, innehåll, arbetsformer och arbetssätt.
Nivå 1 Reflekterar över didaktiska frågor genom att -	- visa vilja och förmåga att fördjupa och bredda sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande. - arbeta med stöd av handledare eller givna modeller.	- ha kunskap om vilka mål som styr verksamheten. - söka och beskriva tecken på barns eller elevers lärande. - ge barn eller elever konstruktiv respons på deras arbete. - ta del av olika kriterier och reflektera över deras innebörd vid bedömning.	- arbeta utifrån färdiga planeringar eller annat anvisat material. - visa insikt om att barn eller elever har olika förutsättningar.
Nivå 2 Prövar och omprövar samt diskuterar olika didaktiska val genom att-	- utveckla relevant ämneskunnande för att genomföra verksamheten. - strukturera och konkretisera sitt ämneskunnande så att det blir begripligt för barn eller elever. - visa förmåga till samspel och dialog med barn eller elever.	- visa förmåga att tolka styrdokumentens mål och koppla dem till den egna verksamheten. - tillämpa de utvärderings- och bedömningskriterier som gäller för ämnet, kursen eller verksamheten. - föreslå hur barn eller elever kan förbättra arbetssätt och resultat. - pröva kvalitativ metod för respons och bedömning.	- planera och genomföra verksamhet utifrån egna tankar och idéer. - tillämpa olika arbetsformer som främjar barnenes eller elevernas lärande både individuellt och i grupp. - intressera sig för och reflektera över barns eller elevers olika sätt att lära och låta resultat ligga till grund för fortsatt planeringsarbete. - pröva och jämföra olika läromedel inklusive IKT.
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att -	- visa förmåga att generalisera och se samband. - välja innehåll och arbetssätt utifrån barns eller elevers förutsättningar och behov. - engagera barn eller elevers med hjälp av sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande. - utveckla lärarrollen i relation till barns och elevers utveckling och lärande.	- formulera och kommunicera relevanta mål och bedömningskriterier utifrån styrdokumentet så att barn eller elever och föräldrar förstår. - stimulera barn eller elever att själva utvärdera och reflektera över resultat. - använda kvalitativa metoder för respons och bedömning.	- motivera, planera och leda undervisning eller verksamhet med hänsyn till barns eller elevers skiftande förmågor, intressen och behov samt med hänsyn till perspektiv som jämlikhet (klass, kön, etnicitet, sexualitet, funktionsnedsättning) och hållbar utveckling. - stimulera barn eller elever att ta ansvar för och reflektera över sitt eget lärande. - värdera och välja olika läromedel inklusive IKT.
Nivå 4 Bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att -	- kontinuerligt fördjupa sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande. - göra bedömningar och prioriteringar av verksamhetens innehåll och arbetssätt utifrån olika teoretiska perspektiv.	- utifrån olika teoretiska perspektiv bidra till samtal om lokala mål för verksamheten. - använda bedömning som redskap för att utveckla barns eller elevers lärande. - använda utvärdering som redskap för att utveckla verksamheten.	- utforma långsiktiga strategier för att få alla barn eller elever att lära och utvecklas efter sina förutsättningar. - identifiera och bidra till att lösa eventuella strukturella problem. - utveckla funktionella läromedel inklusive IKT.

Progression mot en didaktisk kompetens

Utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens* (se matrisen på nästa sida) handlar om att studenten ska äga, använda och utveckla ämneskunnskap, inklusive pedagogik och teorier om lärande och kunskaper om psykologi, sociologi, värdegrundsfrågor, nationella styrdokument och informationsteknik (IKT). Kunskapsfältet är alltså omfattande.

Även för VFU gäller givetvis att en integration av olika kunskaps-områden och ämnen ska eftersträvas och successivt manifesteras allt mer i agerandet. Didaktisk kompetens innebär bl.a. att studenten ska kunna sätta upp relevanta mål och bedöma och värdera barnens eller elevernas lärande och utveckling samt skapa en förskola eller skola för alla med hjälp av innehåll, metod och organisation.

En viktig del av yrkeskompetensen handlar naturligtvis om ämneskunskaper. Dessa prob-

drag som uttrycks i läroplaner och kursplaner. En annan dimension av ämneskompetensen handlar om förmågan att skaffa sig kunskap om det enskilda barnets eller den enskilda elevens förståelse (referensramar), kunskaper, övriga förutsättningar, erfarenheter och intressen.

En central del av en lärares yrkeskompetens handlar om förmågan att reflektera över och att problematisera frågor som rör undervisningens innehåll, metoder och organisation. Reflektion och problematisering ska leda över till handlingsberedskap och praktisk handling.

Broar mellan teori och praktik ska kunna byggas under VFU. En professionell lärare är en skicklig organisatör som kan variera sina undervisningsmetoder på ett sådant sätt att barnens/elevernas intresse hålls vid liv. Det finns dock en risk att man helt absorberas av metod- och organisationsfrågor på bekostnad av innehållsfrågorna. Det är därför av yttersta vikt att relationen mellan undervisningens innehåll å ena sidan och metod och organisation å den andra uppmärksammas alltmer under den verksamhetsförlagda utbildningen. Hur detta utvecklas utgör ett viktigt underlag för bedömning och betygssättning av studenten.

För att VFU ska ge största möjliga utbyte måste studenten i samverkan med VFU-handledaren få möjlighet till goda förberedelser. Studenten ska formulera sina personliga mål för den kommande VFU-kursen. Tillsammans med kursens förväntade studieresultat samt verksamhetens mål och möjligheter ska de utgöra utgångspunkt för en handlingsplan för VFU.

På grundval av den förståelse som barnen eller eleverna har och med hänsyn till såväl nationella som lokala styrdokument utarbetar studenten tillsammans med VFU-handledare en preliminär planering av det arbete hon ska genomföra. Denna planering blir successivt under utbildningen alltmer självständig, men progressionen mot större självständighet tar naturligtvis olika lång tid för olika studenter. Nivåerna når olika snabbt. Det är inte rimligt att anta att alla studenter når högsta nivån under utbildningens gång och speciellt inte inom alla tre utvecklingsområdena.



lematiseras och systematiseras, i första hand inom inriktningsstudierna. Det är centralt att en lärare är kunnig i det innehåll som verksamheten behandlar. Kunskaperna måste vara både breda och djupa och de måste kontinuerligt uppdateras på olika sätt.

Mycket nära knutet till ämneskunskapen hör förmågan att göra didaktiska överväganden såsom att välja innehåll och metodiska redskap i enlighet med det kunskaps- och demokratiupp-

Vid val av syfte, mål och innehåll ska lärarstudenten utgå från intentionerna för en målstyrd förskola respektive skola. Planeringen av verksamheten eller undervisningen utgår alltså från vilka mål och kunskaper som barnen eller eleverna ska nå. Uppgiften är att organisera arbetet i verksamheten så att kunskaper utvecklas och syfte och mål uppnås. Planering av verksamheten/undervisningen utgår därför från centrala didaktiska frågor som Vad? Varför? Hur? För vilka? Av vem?

Då läraren ska utgå från intentionerna för en målstyrd skola innebär detta att studenten vid sin planering använder både nationella och lokala styrdokument. På så sätt fördjupar studenten bland annat sin förmåga att låta värdegrundsfrågorna prägla arbetet. Vidare tillämpar studenten strategier som ger barnen eller eleverna möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och sitt lärande. Vid genomförandet fördjupar studenten sin förmåga att i nära samverkan med barn eller elever utgå från olika behov, erfarenheter och förutsättningar.

Uppläggningsen av verksamheten respektive undervisningen bör inrikta sig på att nå fram till frågor som berör och engagerar barnen respektive eleverna för att därmed finna en anknytning mellan innehållet och barn och elevers föreställningsvärldar. Studentens repertoar av olika sätt att engagera kring ett speciellt innehåll ska successivt utvidgas under utbildningsgången.

En av lärarens uppgifter är att på olika sätt ge barn och elever respons på deras insatser i olika sammanhang. Hur denna respons kan se ut varierar beroende på sammanhang och barnens/elevernas ålder. Det är av yttersta vikt att studenten ges möjlighet att vara den som ansvarar för responsen på barnens respektive elevernas prestationer och arbeten. Framför allt är det viktigt att studenten lär sig att ge respons med olika kvalitativa metoder.

Det handlar ofta om att för sig själv och för barnet eller eleven och föräldrarna synliggöra hur barnet respektive eleven utvecklas i olika sammanhang. Det handlar alltså inte i första hand om summativ bedömning, utan även om formativ bedömning. Utgångspunkter för

bedömningen ska vara de mål och riktlinjer som har formulerats i läroplaner och kursplaner. Studentens bedömningar måste därför alltid kunna sättas i relation till den verksamhet eller undervisning som har ägt rum. Att bedöma för utveckling är en viktig aspekt av lärarens bedömningsuppdrag.

Studenten måste komma till insikt om att respons och bedömning främst är till för att i olika sammanhang stimulera den enskilda utvecklingen. Under VFU ska studenten därför pröva olika kvalitativa modeller för att ge respons på barnens eller elevernas insatser i olika sammanhang.

Hos studenten måste det utvecklas en insikt om att olika bedömningar inte bara säger något om det enskilda barnet eller den enskilda eleven. De innebär i hög grad en utvärdering eller bedömning av verksamhetens eller undervisningens kvaliteter och eventuella brister och vilka möjligheter denna ger barnen respektive eleverna att lyckas eller utvecklas.

Att sätta betyg är en av de mest grannliga arbetsuppgifter som en lärare har och studenterna bör därför så ofta som möjligt ges möjlighet att delta i partnerskolans betygssamtal.

Nivå ett, reflekterar över didaktiska frågor

På nivå ett är studenten medveten om och börjar reflektera över didaktiska frågor, men arbetar med VFU-handledaren som förebild eller modell. Studenten känner till vad som styr innehållet i verksamheten och bedömer detta främst utifrån egna erfarenheter. Studenten visar vilja och förmåga att bredda och fördjupa sina kunskaper. En insikt finns om att elever har olika individuella behov.



Utgångspunkten är mestadels andras planeringar och eller färdiga läromedel. Vid bedömningen av studentens arbete ingår frågor om i vilken mån han/hon strävar efter att förstå olika barn- och elevgruppers behov och om studenten försöker stimulera intresse för stoffet. En fråga som i det sammanhanget kan ställas är om studenten har en stödjande och aktiv roll i barnens respektive elevernas individuella arbete.

Nivå två, prövar och omprövar samt diskuterar olika didaktiska val

På nivå två prövar och omprövar studenten olika didaktiska val. Kunskap finns och börjar användas om de tidigare nämnda didaktiska frågorna. Studenten har eller skaffar sig de kunskaper i ämnen eller inom kunskapsområden som är nödvändiga för att planera och genomföra verksamheten och börjar tillämpa utvärderings- och bedömningskriterier. Studenten presenterar och genomför egna idéer om innehåll och arbetsformer. Hon kan värdera olika läromedel och sätta dem i relation till styrdokument och den aktuella barn- eller elevgruppen.

Vid bedömningen är det avgörande hur väl studenten kan koppla ihop sina kunskaper i ämnet eller inom kunskapsområdet med sina didaktiska kunskaper och i vilken mån kunskaperna omsätts i handling. Hur ser det ut med det kritiska och självständiga användandet av olika arbetssätt och arbetsformer? Hur fungerar samspelet och kommunikationen med barn- eller elevgruppen?

Nivå tre, motiverar och analyserar sina didaktiska val

På nivå tre förväntas studenten kunna motivera och analysera sina didaktiska val. Ämneskunskaperna är goda och relevanta. Kvalitativa metoder används för respons och bedömning. Barnen/eleverna stimuleras att själva reflektera över sitt eget lärande.

Nivå fyra, bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal

På nivå fyra gäller att kraven delvis går utöver

vad som kan vara rimligt att fordra inom lärarutbildningens ram. Studenten förväntas kunna bidra med analyser och reflektioner i lärargruppens/arbetslagets didaktiska diskussioner och samtal. Det har blivit en självklarhet att kunskaperna utvecklas och uppdateras fortlöpande. Mycket stor medvetenhet och autonomi präglar val av syfte, innehåll och arbetsformer.

Referensramarna är vida. Utvärderingar används för att utveckla inte bara den egna verksamheten, utan även verksamheten på förskolan/skolan. Studenten identifierar och försöker lösa eventuella strukturella problem i verksamheten. Examensarbetet kan vara ett verktyg för detta.

Det måste hos den lärarstudent som på utvecklingsområdet Mot en didaktisk kompetens når nivå fyra finnas ett underbyggt svar på frågan om vad kunskap är.



Matrisen: Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Förmåga att ...	... leda och verka för barns eller elevers inflytande.	... agera efter värdegrund och hantera konflikter.	... kommunicera och samverka.
Nivå 1 Söker sin ledarroll genom att ...	... uppmärksamma skillnaden mellan att vara privat och personlig och mellan att vara elev, kompis, förälder och lärare. ... leda en grupp barn eller elever med planerat material. ... inse vikten av tydlighet och struktur. ... bilda sig en egen uppfattning om former för elevinflytande samt föräldrars delaktighet i förskolan eller skolan.	... sträva efter att visa alla barn eller elever respekt. ... beakta grundlägganden värderingar i styrdokumentet. ... reflektera över gränssättning i förskola eller skola. ... uppmärksamma konfliktsituationer och reflektera över möjliga lösningar.	... visa öppenhet för att etablera kontakt och föra dialog med barn eller elever. ... visa engagemang och intresse för barn eller elever och deras villkor och behov. ... uttrycka sig tydligt såväl muntligt som skriftligt i kommunikation med barn eller elever. ... visa vilja till samarbete och dialog med verksamhetens personal.
Nivå 2 Prövar och utvecklar en egen ledarroll genom att ...	... reflektera över det egna ledarskapet och se sina starka respektive svaga sidor. ... eftersträva tydlighet och struktur i sitt ledarskap. ... visa ett empatiskt förhållningssätt. ... i dialog med barn eller elever vara lyhörd för yttranden och stämningar i gruppen och ta hänsyn till detta i fortsatt arbete. ... ta del av olika former av föräldrasamverkan.	... visa insikt om behovet av att ibland bemöta barn eller elever olika för att uppnå likvärdighet. ... ge exempel på hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet. ... sträva efter ett demokratiskt förhållningssätt i sitt agerande. ... att försöka hantera problem och konfliktsituationer.	... sträva efter att se och bekräfta varje individ. ... leda resonerande samtal i lyhört samspel med barn eller elever både enskilt och i grupp. ... behärska ett berättande och förklarande framställningssätt. ... ta aktiv del i arbetslagets löpande arbete. ... tillvarata de möjligheter som erbjuds för att tillägna sig kunskap om verksamhetens olika delar. ... visa social kompetens i mötet med personal och föräldrar.
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att ...	... organisera sitt arbete på ett genomtänkt sätt och överblicka konsekvenserna. ... inse hur personliga värderingar kommer till uttryck i ledarskapet. ... vara flexibel och kunna hantera oförutsedda händelser. ... ge barn eller elever möjlighet att reflektera över sitt lärande. ... samverka med barn eller elever och föräldrar samt reflektera över vad som sker i detta samspel.	... målmedvetet arbeta med att skapa ett öppet och förtroendefullt klimat i gruppen eller klassen, där alla barn eller elever utvecklas, blir bekräftade och känner sig trygga. ... ha strategier för hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet. ... reagera konstruktivt på kränkningar.	... på ett inkännande sätt kommunicera med såväl hela barngrupper eller klasser som enskilda individer. ... samverka med kollegor och föräldrar. ... formulera sig så att det främjar alla barns eller elevers förståelse och lärande. ... behärska och använda olika kommunikativa färdigheter (t ex kroppsspråk, drama, musik, bilder). ... vara lyhörd och kunna byta perspektiv. ... utveckla lärandemiljöer som på ett demokratiskt sätt stimulerar barns eller elevers lärande och utveckling.
Nivå 4 Bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att ...	... visa tilltro till vad han eller hon kan utföra tillsammans med andra. ... fungera som arbetsledare för och samverkanspartner till såväl barn eller elever som vuxna (i arbetslaget). ... se barns eller elevers och föräldrars delaktighet som en tillgång i verksamhetens löpande arbete. ... uppmuntra barn eller elever och föräldrar att reflektera över verksamheten i förskolan eller skolan.	... aktivt arbeta med samt utveckla och utvärdera värdegrundsfrågor. ... uppmuntra pluralistiska samtal om värdegrunden inom ramen för demokratiska principer. ... se mönster i konfliktsituation, vara uppmärksam på maktstrukturer och försöka hitta hållbara lösningar.	... planera och samarbeta ämnesövergripande och även söka kontakter och samarbete utanför skolans ram. ... anta kommunikativa utmaningar. ... visa intresse för läraruppdraget i en decentraliserad förskola eller skola samt delta i en debatt som kan leda till en konkret skolutveckling.

Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Det räcker inte med utvecklade kunskaper i många olika ämnen eller inom olika kunskapsområden för att en lärare ska kunna genomföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. I det demokratiska ledarskapet ingår att man förstår innebörden i värdegrundsfrågorna, som de exempelvis uttrycks i läroplanerna:

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta”.

Första delen av utvecklingsområdet *Mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap* behandlar förmågan att leda och ge inflytande, den andra beskriver förmågan att agera efter värdegrund och hantera konflikter och den tredje försöker ringa in förmågan att kommunicera och samverka.

En utvecklad kommunikativ förmåga är en oundgänglig del av en lärares yrkeskompetens. Få yrkeskategorier måste som lärare ha en kommunikativ kompetens på olika nivåer och i olika sammanhang. Först och främst handlar det om att på ett inkännande sätt kunna kommunicera med såväl hela barngrupper eller klasser som enskilda barn respektive elever. Språket är alltså en nyckel, men det handlar inte bara om det verbala språket. Kroppsspråk, bild, musik och drama är också verk samma språk i kommunicerandet. Det handlar dock inte enbart om att kunna formulera sig på ett tydligt och begripligt sätt, t.ex. genom att förklara, berätta och ge instruktioner.

Det handlar även om att vara en god lyssnare, en människa som kan delta i en jämlik dialog med barn, elever, föräldrar, kollegor, skolläda ning, politiker och det omgivande samhället. En välutvecklad kommunikativ förmåga är en central del av det som man brukar kalla social kompetens. Vid bedömningen av en lärarstudent ingår att alla dessa olika komponenter i kommunikationen beaktas.

IKT har på senare tid kommit att få en särställning inom utbildningsväsendet. Betoningen har kanske i alltför hög grad kommit att ligga på det rent tekniska. Hur gör man en webbsida,

vilka sökmotorer finns etc. Informations- och kommunikationstekniken utnyttjas alltmer i undervisningen. Men det handlar både om färdigheter i att använda IT och att utnyttja den som verktyg i syfte att höja verksamhetens/undervisningens kvalitet. Användningen av IT domineras idag av funktioner som bygger på datornätverk och internet.

Det är viktigt att studenten har relevanta kunskaper både för sitt eget arbete och för att kunna utnyttja och använda IT pedagogiskt i verksamheten med barn/elever. Dessa senare kunskaper är snarast av didaktisk art och det är naturligtvis av värde om de kan provas under VFU och bedömas vid värderingen av studentens utveckling.

Men IT kan givetvis också kopplas till värdegrunds- och demokratifrågorna. Vilken roll spelar teknikutvecklingen på det här området? Vad betyder IT för integritetsfrågorna? För studenterna får inte den egna utvecklingen inom IT enbart stanna vid det tekniska.

En viktig roll i kommunikationen spelar vidare frågorna om respons och bedömning. Att ge respons och bedöma ingår i den didaktiska kompetensen men frågan går inte att särskilja från kommunikations- och demokratifrågorna.

Värdegrundsfrågorna har en central position i de nationella läroplanerna. Här fastslås att ”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egen värde och respekt för vår gemensamma miljö.”



Studenten behöver under den verksamhetsförlagda utbildningen ges rikliga tillfällen att på olika sätt diskutera och problematisera värdegrundsfrågorna med lärarna i arbetslaget. Det är också viktigt att de på olika sätt uppmärksammar värdegrundsfrågorna i samband med val av syfte, innehåll, arbetsformer, dokumentation, analys och utvärdering av den verksamhet eller undervisning som de själva ansvarar för. Studenterna måste också ges möjlighet att på olika sätt tematisera värdegrundsfrågorna i ämnesövergripande arbetsområden. Initiativ rikedom och kreativitet på det här området är tecken på att studenten kommit långt i sin utveckling.

Vid bedömningen av lärarstudenten är det viktigt att värdera om studenten visar en vilja att utveckla känsla för solidaritet hos barnen respektive eleverna och en öppenhet när det gäller att diskutera skiljaktiga värderingar och uppfattningar. I vilken mån förmår studenten att planera och genomföra sin verksamhet med hänsyn till olika förmågor, intressen och behov? Ges barnen respektive eleverna möjligheter att ta egna initiativ och eget ansvar? Strävar studenten efter att ge flickor och pojkar lika stort utrymme? Hur hanterar studenten relationer och uppkomna konflikter?

En förtroendefull kontakt mellan barn eller elever och lärare är en förutsättning för att läraren ska kunna stödja dem i deras utveckling. Empatisk förmåga är en viktig del av den kompetens som rör det demokratiska ledarskapet. Förutom denna empatiska förmåga ingår även förmågan att vara en auktoritet som utövar ett tydligt ledarskap, visar fasthet och konsekvens och sätter gränser som inger trygghet. Ett gott ledarskap kännetecknas av att läraren kan vara den självklara arbetsledaren. Under VFU ska studenten utveckla sin förmåga att framstå som en auktoritet, utan att för den skull vara auktoritär.

Nivå ett, söker sin leddarroll

På nivå ett handlar ledarskapet om att söka balansen mellan att vara privat och personlig och att vara medveten om vikten av tydlighet och struktur. Förståelsen för betydelsen av barn- och elevmedverkan kan vara diffus. Gränssättningen börjar ta form. Studenten känner till styrdoku-

mentens grundläggande värderingar och visar beredskap och öppenhet för att etablera kontakt och dialog med elever och kollegor.

Nivå två, prövar och utvecklar en egen ledarroll

På nivå två har studenten blivit mer bekväm med ledarrollen. Ledarskapet har blivit mer strukturerat. Förmågan till empati har utvecklats. En dialog förs med barnen respektive eleverna och studenten kan relatera styrdokumentet till upplevda händelser i verksamheten. Strävan att vara en demokratisk förebild finns och studenten visar engagemang i konfliktfrågor och uppvisar social kompetens och förmåga att kommunicera med barn/elever, personal och föräldrar.

Nivå tre, motiverar och analyserar sina didaktiska val

På nivå tre har studenten hittat sin personliga ledarstil, men är fortfarande beredd att ompröva den. Här finns en medvetenhet om hur personliga värderingar kommer till uttryck i den egna praktiken. Studenten kan hantera oförutsedda händelser och arbetar explicit med att skapa ett öppet klimat. Strategier finns för samspelet och kommunikationen med barn respektive elever och föräldrar. Studenten vill och vågar ta egna initiativ och därmed ansvar. Repertoaren av olika kommunikativa färdigheter har avsevärt utvidgats.

Nivå fyra, bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal

På nivå fyra fungerar studenten som arbetsledare och jämbördig samarbetspartner och arbetar aktivt med värdegrundsfrågor i hela verksamheten, inte bara i den egna praxisen. Den kommunikativa förmågan provas, utmanas och utvidgas i många olika sammanhang. Studenten kan initiera och föra en debatt som kan leda till konkret skolutveckling.

Bilaga 1

Examensordningensmål för lärarexamen fr.o.m. antagning ht 2007 (utöver de allmänna målen i 1 kap. 9§ i högskolelagen)

För lärarexamen skall studenten visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att förverkliga förskolans, fritidshemmets, förskoleklassens, skolans eller vuxenutbildningens mål samt för att medverka i utvecklingen av respektive verksamhet enligt gällande föreskrifter och riktlinjer.

Kunskap och förståelse

För lärarexamen ska studenten

- visa sådan kunskap i ämnen eller inom ämnesområden som krävs för den verksamhet som utbildningen avser, inbegripet kunskap om ämnets eller ämnesområdets vetenskapliga grund, och om relevanta metoder inom verksamheten samt visa insikt om aktuella forskningsfrågor,
- visa kunskap om lärande och undervisning,
- visa kunskap om läsoch skrivinläringens och matematikens betydelse för barns och elevers kunskapsutveckling, och
- visa kunskap om betydelsen av ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten och vid presentation av ämnesstoffet.

För undervisning och annan pedagogisk verksamhet i förskola, förskoleklass och grundskolans tidigare år ska studenten dessutom

- visa mycket god kunskap i läsoch skrivinläring och i grundläggande matematikinläring.

För undervisning i grundskolan och i gymnasieskolan skall studenten dessutom

- visa mycket god kunskap i att analysera och bedöma elevers kunskapsutveckling samt god kunskap i betygssättning.

Färdighet och förmåga

För lärarexamen ska studenten

- visa förmåga att omsätta kunskaper i ämnen eller inom ämnesområden och om lärande och undervisning som krävs för den verksamhet som utbildningen avser så att alla barn och elever lär och utvecklas,
- visa förmåga att förmedla och förankra samhällets och demokratins värdegrund,
- visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa gällande regelverk som 48 syftar till att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever,
- visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet och delta i ledningen av denna,
- visa förmåga att analysera, bedöma, dokumentera och värdera elevers lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål samt informera och samarbeta med föräldrar och vårdnadshavare,
- visa förmåga att använda informationsteknik i den pedagogiska verksamheten och inse betydelsen av olika mediers roll för denna, och

- visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över både egna och andras erfarenheter och relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen eller ämnesområden.

För lärarexamen på avancerad nivå omfattande 240, 270, 300 eller 330 högskolepoäng skall studenten dessutom:

- visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över både egna och andras erfarenheter och relevanta forskningsresultat.

Värderingsförmåga och förhållningssätt

För examen ska studenten

- visa självkännedom och empatisk förmåga
- visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna,
- visa förmåga till ett professionellt förhållningssätt gentemot barn, elever och deras vårdnadshavare, och
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och utveckla sin kompetens i det pedagogiska arbetet.

Självständigt arbete (examensarbete)

För lärarexamen om 180 högskolepoäng och 210 högskolepoäng ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.

För lärarexamen om 240, 270, 300 och 330 högskolepoäng skall studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 30 högskolepoäng eller två sådana arbeten om vardera minst 15 högskolepoäng.⁴⁹



Bilaga 2

Blankett för dokumentation av trepartssamtal under VFU: Bedömning av studentens utsikter att nå de förväntade studieresultaten vid kursens slut.

Blanketten fylls i av besökande VFU-kurslärare då samtalet sammanfattas och bifogas VFU-rapporten vid avslutad kurs/moment i kurs. Till grund för bedömningen kring studentens utsikter att nå de förväntade studieresultaten ligger främst VFUhandledarens muntliga utlåtande, men även VFU-kurslärarens bedömning. Om studenten ej bedöms kunna uppnå ett eller flera av de förväntade studieresultaten inom ramen för VFU-kursen resp. VFU-perioden eller om bedömning ej kan göras, skakommentarer och förslag på stödåtgärder till detta formuleras nedan. Kopia av dokumentationen ska då tillställas student, VFU-handledare och kursansvarig lärare inom tre arbetsdagar efter genomfört trepartssamtal.

Utbildning: _____

Kurs och institution: _____

Kursansvarig: _____

Studenten förväntas vid avslutad kurs nå samtliga förväntade studieresultat för VFU-kursen:

Ja ()

Nej () Kommentar ska ges nedan.

Omdöme kan ej ges () Kommentar ska ges nedan.

Kommentar: _____

Närvarande vid trepartssamtalet:

Studentens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

VFU-handledarens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

VFU-kurslärarens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Skola: _____

Datum: _____



Stockholms
universitet